

Slutrapport

ICOM-CC's 17th Triennial Conference, Melbourne 15 – 19 september 2014 och

ICOM-CC WOAM Post Conference Symposium, Fremantle 22 – 26 september 2014

Veckan den 15 – 19 september 2014 var vårvädret i Melbourne ganska kyligt och grått. Men det gjorde ingenting, för ICOM-CC's 17th Triennial Conference hölls inomhus på The Melbourne Convention and Exhibition Center vid Yarra River. Jag var en av de ca 600 deltagare från ett 50-tal länder som kryssade mellan föredrag som gavs parallellt i fem olika salar. Årets tema för konferensen var "Building Strong Culture through Conservation", vilket verkligen belystes, breddades och levandegjordes ur många vinklar under veckans gång.

Vad som genomsyrade hela vistelsen i Australien, och inte minst konferensen i Melbourne, var landets pågående arbete med ge aboriginerna återupprättelse. Exempelvis var konferensens första välkomsttalare, Aunty Joy Wandin Murphy, ålderkvinnna av Wurundjerifolket vilken är den stam aboriginer som ursprungligen bebodde marken där Melbourne är byggt idag. Välkomstreceptionen samma kväll, hölls på ett galleri med aboriginsk konst och senare i veckan bjöds konferensens deltagare på traditionell aboriginsk sång och dansuppvisning. De som i mitt tycke lyckades förmedla aboriginernas kultur på det absolut bästa sättet, var dock Melbourne Museum där man byggt upp en mycket tänkvärd och gripande utställning. Där visades många traditionella föremål, bland annat en kappa av ett 20-tal hopsydd, rektangulära skinn från possum (australiensisk punggråtta). Kappan hade pälsen kvar på ena sidan, men på skinnsidan var det bränt linjer, prickar och mönster som representerade området ägaren kom ifrån. Kappor som denna hade använts av aboriginerna i tusentals år, men efter att de på 1820-talet förbjöds utöva sin kultur, tala sitt språk och jaga på sina marker, upphörde bruket. I början på 2000-talet fanns endast 6 kappor bevarade.

Idag, nästan 200 år efter att kapporna förbjöds, har de blivit symboler för aboriginernas konst och kultur och om detta handlade ett av konferensens spännande föredrag. Konservator Holly Jones Amin (CCMC, The University of Melbourne) berättade om kappan på Melbourne Museum och hur den studerats inför tillverkningen av en ny som beställts av Melbourne Medical Schools 2012. Kappan tillverkades av konstnären Mandy Nicholson, av folket Wurundjeri och hon använde traditionella gamla tekniker för garvning, sammanfogning och dekorerings. Possumskinnen köptes från Nya Zeeland eftersom djuret numera är fridlyst i Australien.

Den nya possumkappan beställdes av universitetet för att användas vid officiella ceremonier och examinationer, men det var först efter att den använts i 6 månader som man började fundera över hur den borde förvaras och hanteras. Eftersom den nya kappan på samma gång är ett klädesplagg som används, ett konstverk och ett ceremoniellt föremål med djup kulturell betydelse, utarbetade universitetet, konstnären och en konservator gemensamt ett tillståndsprotokoll. Protokollet som förvaras tillsammans med kappan måste läsas och fyllas i av alla som ska bära den. Texten börjar med att den skrivits för att skydda kappan för att den ska kunna användas så lång tid som möjligt. Protokollet är uppdelat i praktiska råd för bäraren angående exempelvis förtäring av mat och dryck, hur kappan kan skyddas mot smuts och svett, hur den skall hanteras om den blir våt och hur den skall förvaras. En gång om året lämnas kappan in för översyn hos konservator, men om reparationer eller andra åtgärder är nödvändiga får dessa endast utföras av konstnären eller hennes döttrar.

Ett annat föredrag som belyste hur en konservators arbete med en dräkt kan stärka den kulturella samhörigheten, hölls av Namita Jaspal från Indien (Heritage Preservation Atelier). I ett tempel i den lilla byn Gudani Kalan i Punjabprovinsen förvaras en helig dräkt (chola) som sägs ha tillhört sikhernas 6:e guru, Sri Hargobind Sahib Ji. Historien berättar att gurun under tidigt 1600-tal fängslades av

landets kejsare. I protest fick detta tusentals trogna sikher att vallfärda till platsen för att visa sin kärlek och hängivenhet till gurun. Situationen blev ohållbar när sikherna vägrade lämna platsen och kejsaren, som insåg det ohållbara i situationen, beordrade att Sri Hargobind Sahib Ji skulle släppas fri. Sri Hargobind Sahib Ji sägs dock ha vägrat lämna platsen om kejsaren inte även släppte de 52 kungar som hållits fängslade med honom. Kejsaren som naturligtvis inte alls ville släppa alla sina fångar, kompromissade listigt med att gurun skulle få ta med sig så många fångar som kunde hålla i hans dräkt. När Sri Hargobind Sahib Ji så småningom kom ut ur fängelset, följdes han av de 52 kungarna som alla kunnat finna en snibb att hålla fast i hans specialtiesdda dräkt.

Enligt historien skall Sri Hargobind Sahib Ji så småningom ha skänkt dräkten till folket i byn Gudani Kalan, vilka har tagit hand om den sedan dess.

Dräkten i Gudani Kalans tempel var i ett mycket dåligt tillstånd när konservator Namita Jaspal tillkallades. Många bybor var skeptiska till att låta en utomstående arbeta med den heliga relikten och hade det inte varit för en växande mögelsvamp på en av ärmarna hade man kanske låtit bli. Dräkten som visade sig vara vävd i silke var även mycket smutsig och tyget hade förlorat både styrka och flexibilitet. På flera ställen var plagget sönderrivet och både större och mindre bitar saknades helt. Utöver detta hade tidigare försök till lagningar deformerat formen och dräkten hade monterats med band som spikats fast runt (och i) plaggets konturer.

Detta objekt hade varit en utmaning för vilken textilkonservator som helst, men här förklarade församlingen dessutom att den heliga dräkten inte fick flyttas ut ur templet, liksom att det var förbjudet för konservatorn att röra vid relikten med händerna.

För att över huvud taget kunna arbeta med dräkten insåg konservator Namita Jaspal att hon måste vinna församlingens förtroende och därför var det självklart att involvera dem i processen med att välja metoder för konserveringen. Ökad förståelse och nyfikenhet vanns också genom att arbetsytan som installerades i ett hörn av templet, var öppen för allmänheten. Varje dag kom bybor som förrättat bön förbi för att följa arbetets gång. De kunde där se hur smutsen togs bort med penslar och svampar, innan textilen försiktigt tvättades och laminades. Efter hand växte förtroendet och så småningom hjälptes man åt med att lokalt ta fram material som visade sig behövas under arbetets gång. Exempelvis hjälpte byns textilfärgare till med att finna ett lämpligt tyg till lamineringen och en snickare byggde en ny monter av lämpligt trä som andra bybor tagit fram. På detta vis stärktes inte bara textilen i den heliga dräkten utan även den kulturella samhörigheten i byn.

Tydligt är att enskilda föremål kan engagera många människor. Det föredrag som kanske mer än något annat berörde mig, hölls av norska Ida Arkelett Garmann (Bevaringstenstene ved Museumssentret i Hordaland). Hon berättade om konserveringsarbetet som engagerade ett helt land – Konserveringen av bildväven "Vi lever på en stjärna" som skadades vid terrordådet i Oslo, 22 juli 2011.

Den stora bildväven tillverkades 1954 av den norsk-svenska konstnären Hannah Ryggen och föreställer en man och en kvinna som står inne i en oval. Runt dem finns symboler av olika slag. Färgskalan är huvudsakligen blå och brun. Hanna Ryggen var en starkt politiskt engagerad konstnär (anti-fascist, anti-militarist och feminist) som gjorde konst menad för offentliga miljöer. Med denna bildväv ville hon påminna politikerna om människans sårbarhet och vikten av att arbeta för ett samhälle som bygger på kontakt mellan människor.

Bildväven hängde i regeringshögkvarterets lobby och skadades när byggnaden sprängdes. När den anlände till konservering var den full av partiklar och damm från byggmaterial, glassplitter och med en stor och flera mindre revor i nedre högra hörnet.

Att bildväven klarat sig från total förstörelse, föranledde ett stort intresse från allmänheten. 11 artiklar skrevs i ämnet och det stod tidigt klart att det fanns många åsikter kring vad som borde ske med bildväven här näst. Somliga förespråkade att bildväven skulle lämnas precis som den var och där

igenom bli en symbol för det dramatiska i terrordådet, medan andra argumenterade för en total konservering och reovering som återställde bildväven i originalskick.

Här fanns inga rätt eller fel att gå efter och eftersom Hannah Ryggen dog 1970 kunde ingen säkert veta vad hon själv hade haft för åsikt om framtiden för bildväven. Dock verkar hon ha varit öppet för olika tolkningar av sina konstverk och har i skrift uttryckt att betraktaren har lika stor rätt att tolka ett konstverk som konstnären själv.

Efter många diskussioner landade man i att bildväven rengjordes och att revorna lagades. Lagningarna gjorde väven hel igen och möjliggjorde därmed att konstverket åter kunde hängas upp, men utfördes med tråd i en annan nyans så att skadorna fortfarande är synliga för den som vill se dem. De synliga lagningarna har liknats vid ett ärr efter ett sår som läkt. Ett ärr som ständigt är där och påminner oss om händelsen och smärtan.

Att som konservator påminnas om att vi i vårt arbete spelar en viktig roll inte bara för föremåls framtid utan ibland även för människor, var något jag tog med mig efter veckans slut. Vi ska inte underskatta hur vårt arbete indirekt kan påverka andra och kanske borde vi konservatorer ta fler chanser att bjuda in "berörda" till diskussioner kring vad vi gör och hur vi resonerar? Vid stora konferenser som i Melbourne tenderar visserligen föredrag att handla om lyckade projekt, men inte desto mindre verkar här finnas mycket att vinna.

Efter en intensiv vecka, packade jag åter mina väskor och tog flyget västerut, tvärs över den Australiensiska kontinenten till Fremantle. Där hade Western Australian Maritime Museum (WAM) anordnat ett ICOM-CC WOAM Post Conference Symposium. WOAM är den arbetsgrupp under ICOM-CC som behandlar konservering av Wet Organic Archaeological Materials. Den stora WOAM-konferensen hölls egentligen 2013 i Istanbul, men när ICOM-CC ändå höll sin konferens i Melbourne, beslutade sig Western Australian Maritime Museum för att bjuda in till ett extra möte för deltagare tagit sig till Australien. Jag hade hoppats att vädret skulle vara lite varmare och soligare här, men denna önskning infriades inte förrän i slutet på veckan.

Kontrasten kunde inte varit större jämfört med konferensen i Melbourne. I Fremantle var vi ca 15 deltagare som alla fick plats runt ett och samma bord. Presentationerna som gavs behandlade huvudsakligen vattendränkt trä och i detta mindre sammanhang var det inga problem att släppa på prestigen eftersom vi alla delade liknande erfarenheter och frågeställningar kring materialen, oavsett vilken del av världen vi kom ifrån. Presentationerna behandlade således huvudsakligen olösta problem eller pågående projekt och det fanns tid att följa alla diskussioner och sidospår som utmynnade från dessa. Exempelvis berättade konservator Tara Grant (Canadian Conservation Institute) om problemen med att konservera läderstövlar med pälsen bevarad, eftersom den traditionellt använda polyetylenglykolen (PEG) trängde igenom lädret och gjorde pälsen fettig. Kemisten Emily McHale (University of Oslo) presenterade sitt nystartade doktorandarbete med att finna en lösning på nedbrytningen av de alunkonserverade föremålen från Osebergaskeppen i Oslo och konservator Laure Meunier Salinas (CEA Grenoble) redogjorde för det pågående arbetet med konserveringen av ett skeppsvrak som var för stort för att omhändertas i ett stycke, och således delats i 6 delar.

Symposiets samordnare Conservation Scientist Vicki Richards (WMA), guidade oss genom museets utställningar där höjdpunkten var den bevarade aktersidan av det holländska handelsfartyget Batavia som sjönk 1628 utanför Australien. Det var fantastiskt att få se detta vrak på riktigt! Batavia har inte bara förlisningsåret gemensamt med vårt svenska nationalvrak Vasa, utan även det för bevarandet problematiska bildandet av syra i träet. Veckan kulminerade med en dyk-/snorkeltur som bland annat tog oss ut till vraket St Mathew som WAM arbetar med att bevara in situ.

Jag vill sända ett stort tack till Syskonen Boténs stiftelse för det generösa bidrag som gav mig möjligheten att göra denna resa! Alla kontakter jag knutit, smarta praktiska tips jag lagt på minnet och inspiration jag fångat upp, har jag tagit med mig hem. Vissa delar har jag haft användning för omedelbart och andra har jag sparat inombords för att ta fram vid rätt tillfälle. Det är ingen tvivel om att denna resa bidragit till min utveckling som konservator!

Lovisa Dal, kulturhistorisk konservator LUHM